

ORANJE-NASSAU.

Ons vorstenhuis draagt den naam Oranje-Nassau en onze kroonprins heet officieel Prins van Oranje. Toch is dat Oranje slechts een titel, Nassau een naam; op geen van beide landjes kan onze vorstenfamilie aanspraak maken. Wie alleen de historie van afstamming wil laten spreken, moet erkennen, dat onze Koningin behoort tot het Huis van Nassau, en wel tot de jongere linie, terwijl ons koningskind door afstamming, die immers van vaderszijde geldt, tot het huis van Mecklenburg behoort. Maar, dat is letterlijke afstamming. Voor ons historisch bewustzijn staat voorop Prins Willem I, de tweede, die Oranje-Nassau heette en was, en zoolang van hem nog nageslacht bestaat, zij het in mannelijke of in vrouwelijke lijn, blijven wij het noemen Oranje-Nassau, ook al weten we, dat dit niet geheel naar de letter der geschiedenis is. De band der traditie is sterker dan de band der historie, en voor ons gevoel behooren Oranje-Nassau en Nederland bij elkander. Hoe die twee tot elkander gekomen zijn, weet ieder schoolkind; minder bekend is, hoe Oranje en Nassau samenkwamen.

Oranje is een klein vorstendom, een paar uren ten Noorden van Avignon aan den benedenloop der Rhone, dus in het Zuid-Oosten van Frankrijk. Het bestond als vorstendom reeds in de elfde eeuw, en een Willem van Oranje heeft zich reeds in den tijd der Kruistochten naam gemaakt. Tot in de zestiende eeuw had het vorstendom eigen vorsten. De laatste daarvan was Philibert van Châlons, die in 1530 zonder kinderen stierf. Zijn zuster Claudia was gehuwd met Hendrik III van Nassau-Dillenburg, en de zoon van dit vorstenpaar, Renatus of René de Nassau-Châlons volgde zijn oom op. Ook deze René stierf in 1544 zonder kinderen en hij werd door zijn neef opgevolgd. Zijns vaders broeder was namelijk Willem de Rijke van Nassau, en diens oudste zoon Willem volgde op elfjarigen leeftijd zijn neef René op als prins van Oranje. Deze jeugdige Willem werd de vader van ons vaderland, onze Willem de Zwijger.

Het huis van Nassau dagteekent eveneens van ongeveer het jaar 1100. Toen bouwden de graven van Laurenburg den burch Nassau, en sedert het jaar 1160 hebben ze van dien burch hun naam gedragen. In het jaar 1255 werd Nassau verdeeld tusschen twee broeders, Walram, die het land ten Z. van de Lahn erfde, waar o. a. Wiesbaden ligt, en Otto, die het gebied ten N. van de Lahn verwierf, het land van Dillenburg. De Walramsche linie heeft in Nassau geregeerd tot het jaar 1866. Nassau stond namelijk in den oorlog van dat jaar tusschen Pruisen en Oostenrijk aan de zijde van de laatste mogendheid en deelde met haar de nederlaag. De Nassausche steden werden door de Pruisen ingenomen, en bij het sluiten van den vrede hield het hertogdom Nassau op te bestaan.

In de Noordelijke helft van Nassau bleven de nakomelingen van graaf Otto regeeren, en in de zestiende eeuw was Willem de Rijke daar vorst. Toen zijn oudste zoon Willem het prinsdom Oranje erfde, verloor hij de erfopvolging in Nassau, die overging op zijn oudsten broeder Jan, onzen bekenden Jan van Nassau, den stichter van de Unie van Utrecht. Deze, de vader van het „vorstlijk tachtigtal, dat uit zijn lendten sproot,” zooals Da Costa zegt, (kleinkinderen inbegrepen, werd door zijn zoon Jan de stamvader van de familie Nassau-Siegen, die in 1743 uitstierf; door zijn zoon Georg van de familie Nassau-Dillenburg of Nassau-Beilstein, welke in 1739 eveneens uitstierf; door zijn zoon Johan Lodewijk van de familie Nassau-Valdamar (uitgestorven in 1711), en door Ernst Casimir van de familie Nassau-Dietz. Uit dit laatste stamhuis is onze Koningin. De achtereenvolgende Friesche stadhouders: Willem Lodewijk († 1620), Ernst Casimir († 1632), Willem Frederik († 1664), Hendrik Casimir († 1696)

en Johan Willem Friso († 1711) waren tegelijk graven van Nassau-Dietz. Met Friso begint een nieuw tijdperk. In 1702 was prins Willem III gestorven, de laatste mannelijke afstamming van Willem I, en thans ontbrandde een strijd tusschen den koning van Pruisen en Friso over het bezit van Oranje. Beiden konden er aanspraak op maken, daar beiden nakomelingen waren van Frederik Hendrik, door diens dochters Henriëtte Louise en Albertine Agnes. De koning van Pruisen had echter meer recht, daar prins Willem III hem het prinsdom Oranje vermaakt had. Friso echter nam den naam Oranje-Nassau aan. Lang is daarover getwist, en Friso is verdrongen, voor de strijd geëindigd was. Twee jaar later echter stond koning Friedrich van Pruisen bij den vrede van Utrecht Oranje af aan den koning van Frankrijk, en sedert is Oranje een vergeten stukje van Frankrijk gebleven. De Friesche-stadhouders echter behielden den titel.

Bij den dood van Jan Willem Friso was zijn geslacht bijna uitgestorven. Zijn eerste kind was namelijk nog niet geboren; eerst een maand later kwam het ter wereld. In dat pasgeboren kind, den lateren Willem IV, was toen het geheele huis Oranje-Nassau begrepen. En hij juist zou het worden, die Oranje-Nassau en Nederland geheel bijeenvoegde. In zijn tijd waren namelijk de drie zijliniën van het huis van Nassau-Dillenburg uitgestorven, en daardoor werd hij weer de eenige bezitter van wat aan de jongere linie van het huis van Nassau behoorde. In Nederland regeerde hij eerst alleen in Friesland, Groningen en Drente, maar later werd hij ook in Gelderland en in 1747 in de overige provinciën tot stadhouder gekozen. Bij die gelegenheid werd het stadhouderschap erfelijk verklaard in de mannelijke en vrouwelijke lijn (alle vorige stadhouders waren gekozen), zoodat hij genoemd kan worden, al droeg hij dien titel niet, de eerste koning van Nederland. Hij verenigde dus Nassau-Dillenburg met geheel Nederland.

Vier jaar later werd hij opgevolgd door zijn zoon Willem V, die in 1795 voor de Patriotten moest vluchten. In 1802 bij den vrede van Amiens moest hij afstand doen van zijn waardigheden in de Nederlanden, en kreeg hij tot schadevergoeding het bisdom Fulda en een paar andere kleine staatjes in Duitschland. Hij stierf 9 April 1806. In datzelfde jaar werd door Napoleons toedoen het Rijnverbond gesticht, een verbond van de Deutsche Rijnlanden, waarbij zich ook Nassau voegde, en waarvan Napoleon als het hoofd werd erkend. Zoo verloor de prins van Oranje-Nassau, de latere koning Willem I, zijn Nassausche erflanden, en in het volgende jaar door de veroveringen van Napoleon ook het bisdom Fulda.

In 1813 werd hij in Nederland teruggeroepen en als koning erkend. Het congres van Weenen voegde daar België bij, en wees den koning het groothertogdom Luxemburg toe, als schadevergoeding voor het verlies van Nassau, dat aan Pruisen kwam. Het is algemeen bekend, hoe in 1830-'31 België zich afscheidde. Luxemburg bleef met Nederland onder één hoofd verenigd tot den dood van koning Willem III in 1890.

In Luxemburg geldt nl. nog steeds de zoogenaamde Salische wet, die vrouwen uitsluit van de troonopvolging. Koningin Wilhelmina kon dus geen groothertogin van Luxemburg worden, en er moest worden gezocht naar den naasten mannelijken bloedverwant. Dat was hertog Adolf van Nassau, uit de oudere linie van het huis van Nassau, die in 1866 zijn hertogdom had verloren. Hij is sedert door zijn zoon opgevolgd.

Volgens dit overzicht is onze Koningin de eenige, die aanspraak kan maken op den naam: Oranje-Nassau, al zijn beide landen verloren voor het geslacht en deelen geworden van groote mogendheden. Het huis Oranje-Nassau heeft echter door de groote daden van Prins Willem I en zijn nakomelingen in Nederland een nieuw vaderland gevonden, en wat meer zegt, een woning in de harten van het Nederlandsche volk.

A. L.